

Plenum

Onsdag 18.12.2019 kl. 10.00—1.00

3.8. Huvudtitel 28 Finansministeriets förvaltningsområde

Förste vice talman Antti Rinne: Nu föredras huvudtitel 28 gällande finansministeriets förvaltningsområde.

Debatt

14.02 **Tarja Filatov sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me kaikki varmasti jaamme sen tilannekuvan, mikä valiokunnassakin oli esillä, että kuntatalouden tila on huolestuttavan heikko ja alijäämän itse asiassa arvioidaan tänä vuonna vielä syvenevän. Tämä tietenkin osittain johtuu tehdyistä valtionosuusleikkauksista mutta myös siitä, että kuntien menot ovat kasvaneet odotettua nopeammin ja verotulojen kasvu taas on ollut ennakoitua vaimeampaa. Sote-menot ovat ne, jotka erityisesti ovat kasvaneet, ja toisaalta kuntien tuloverokertymää ovat alentaneet verotusjärjestelmän muutokset, jotka vaikuttavat tähän kiertymisrytmiin. Arvio on jopa niin suuri, että verotulokertymä on 900 miljoonaa euroa alempi kuin keväällä arvioitiin.

Jos katsotaan, mitä kuntien valtionavuihin on tapahtunut, niin summahan on 11,6 miljardia euroa, joka on itse asiassa 8 prosenttia suurempi kuin tänä vuonna, ja se on noin 900 miljoonaa euroa, ja peruspalvelujen valtionosuus tästä on 7,1 miljardia. Se kasvaa noin 550 miljoonalla eurolla verrattuna tähän vuoteen, ja jos mietitään, mistä se kasvu tulee, niin se tulee kustannustenjaon tarkistuksesta, joka lisää valtionosuutta 102 miljoonaa euroa, sekä lakisääteisestä indeksikorotuksesta, joka on 166 miljoonaa euroa. Valtionosuuden kasvuun vaikuttavat myös kilpailukykysovimuksen liittyvät valtionosuuden leikkaukset, ja sen vaikutus on 264 miljoonaa euroa.

Valiokunta on tyytyväinen siihen, että valtionosuuden mitoituksessa on otettu huomioon varhaiskasvatuksen laajentaminen ja ryhmäkokojen pienentäminen, ja tästä hallitukselle kiitos. Jos katsotaan tämän hetken tilannetta, niin paikallishallinnon rahoitusasema kohenee ensi vuonna hieman, mutta näistä korotuksista huolimatta, kun suurin osa valtionavusta ajoittuu ensi vuoteen, niin tämän vuoden perusteella noin 50 kuntaa on nostamassa veroprosenttiansa, ja kun näissä kunnissa asuu lähes 0,5 miljoonaa asukasta, korotus on silloin aika merkittävä.

Valiokunta itse asiassa omassa kannanotossaan korostaa sitä, että pitäisi miettiä, miten vakaata kuntataloutta ja kunnan tarkoituksenmukaista taloudenpitoa voitaisiin edistää. Meillä on poistoissa ollut aika ajoin erilaisia ajatuksia, esimerkiksi että poistojen aikaa on lyhennetty sen vuoksi, että näitä sopeutustoimenpiteitä ei siirrettäisi tulevaisuuteen, mutta nyt nähdään, että rytmitys on aika ohut ja se aiheuttaa isoja vaikeuksia kunnille. Sen vuoksi valiokunta toivoo, että ministeriössä ihan vakavasti mietitään, mikä olisi se optimaalinen malli. Ei sellainen malli, jolla kunnat voivat luistaa omasta vastuustansa, mutta jolla kunnat eivät joutuisi kohtuuttomaan tilanteeseen näiden aikarytmitysten takia.

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

Valiokunta myös korostaa sitä, että kuntien omilla toimilla, laajan itsehallinnon kautta on paljon merkitystä siihen, mikä niiden talous on, ja painottaa sitä, että pitää etsiä kustannustehokkaita toimintatapoja, pitää jalkauttaa hyviä käytäntöjä ja miettiä, miten ennaltaehkäiseviä palveluita voidaan tehostaa, koska sitä kautta kustannuksia saadaan alaspäin.

Mutta ihan yhtä tärkeätä on kiinnittää huomiota siihen, miten luodaan elinvoimaisuutta ja taloudellista toimeliaisuutta kuntien alueelle ja miten voidaan työttömyydestä aiheutuvia menoja alentaa. Tähän tietenkin liittyy kuntakokeilu, jossa oleellista on se, että kuntien ja valtion välinen yhteistyö toimisi hyvin ja että kunnat pystyisivät panostamaan erityisesti nuorten, maahanmuuttajien ja pidempään työttömänä olleiden, heikossa työmarkkina-asetmassa olevien ihmisten pääsyyn markkinoille.

Valiokunnan näkemyksissä korostui vielä esimerkiksi hankintaosaaminen ja se, että siinä pitää pystyä hyödyntämään myös erilaisia digitalisaatioita ja siihen liittyviä tehostamisia näissä hankkeissa. Valiokunta halusi kiinnittää huomiota kuntien eriytymiseen, siihen, että jos katsotaan vain keskiarvoja, niin se ei aina kerro sitä todellisuutta, mikä kunnissa on ja miten kunnat selviävät lakisääteisistä palvelujen järjestämisvelvoitteista. Sen vuoksi on hyvä, että hallitus on tekemässä tilannekuvaa, jossa sitten arvioidaan sitä, mikä kuntakohtainen väestökehitys on, miten elinvoima kehittyy, millaiset ovat taloudelliset tiedot ja niin edespäin, ja tätä kautta tulevat kuntakohtaiset painelaskelmat, jotka osoittavat sitä, miltä tulevaisuus näyttää.

Sote-uudistuksesta valiokunta halusi nostaa sen vaikutukset kuntatalouteen ja pitää tärkeänä, että nämä sote-kustannukset siirtyvät yksittäisten kuntien kontolta pois. Moni on ajatellut, että se toisi ikään kuin helpotusta sinne kuntatalouteen, mutta kun valtiosuusjärjestelmässä sote on painottunut osuus, niin saattaa olla niin, että nämä pienimmät ja heikoimmassa asemassa olevat kunnat eivät tästä huolimatta selviä omista tehtävistään. Sen takia valiokunta haluaa korostaa, että kuntien lakisääteisistä tehtävistä pitää kuntien pystyä selviytymään.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Vähämäki. — Anteeksi, ministeri Paatero. [Sirpa Paatero: Arvoisa puhemies! Hämmennyin vain siitä, että onko Vähämällä joku toinen jaosto tähän liittyen. — Ville Vähämäki: Hallintojaosto! — Sirpa Paatero: No niin. Siksi tämä hämmennys, anteeksi. Jos sovitaan niin, että toinen jaosto esittelee tämän?] — Näin ajattelin. Edustaja Vähämäki.

14.08 Ville Vähämäki ps: Kiitos, kunnioitettu puhemies! Tässä talossa puhemiehen sana on laki, ja niin toimitaan, kuten puhemies haluaa. Eli esittelen hallintojaoston puheenjohtajan ominaisuudessa budjettimietinnön osalta Tullin toimintamenomomentin 28.10.02. Tälle momentille esitetään 166 miljoonaa. Se on hiukan vajaa kaksi miljoonaa enemmän kuin vuonna 2019, ja tämä lisäys koostuu useista muun muassa hallinnollisista muutoksista. Ennakoidaan siis, että jatkossa tulee lisää tulli-ilmoituksia.

Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että Tulli on pystynyt vakiinnuttamaan henkilöstönsä 1 860 henkilötyövuoteen. Toteamme myös, että edelleen on syytä jatkaa tiivistä ja hallinnonalat ylittävää yhteistyötä. Valiokunta siis toteaa, että toimijoitten yhteistyön on hyvä olla tasapainoista ja toimintaedellytysten yhtäläisiä.

Nostan esille yhden kipupisteen, nimittäin sen, että budjetti vastaa kyllä Tullin pakollisiin kustannusten lisäyksiin muilta osin paitsi Tuven käyttönoton aiheuttamien kustannusten osalta. Lisäksi muutokset pienten alv-maksujen kantamisessa aiheuttavat jatkossa

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

kustannuksia, eli tässä on kysymys siitä lainsäädännöstä, joka on tulossa ilmeisesti ensi keväänä eduskunnan päätettäväksi.

Lopuksi todetaan, että sujuvat tulliselvitykset edistävät Suomen ulkomaankauppaa ja toisaalta estävät kiellettyjen tuotteiden, kuten huumeitten, pääsyä maahan. Valvontatyön kehittäminen vaatii jatkossa panostuksia uusiin teknologisiin laitteistoihin. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ja sitten ministeri Paatero.

14.10 Kuntaministeri Sirpa Paatero: Arvoisa herra puhemies! Kiitokset molemmille jaostoille ja hallintovaliokunnalle ja tietysti valtiovarainvaliokunnalle, joka on varsinaisen mietinnön sitten saanut päätettyä.

Meillä yleisesti ottaen valtionhallinnossa on tavoitteena saada maailman paras julkinen hallinto, ja sen eteen tehdään monenlaisia toimia. Meillä valtionhallinto toimii hyvän hallinnon perusteilla, ja tietenkin sen luotettavuus ja kansalaislähtöisyys ovat ne pohjat, joiden avulla tämä hyvä hallinto sitten työskentelee.

Valtiovarainministeriö vastaa valtioneuvoston osana julkisen hallinnon vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta. Digitaalisuus, joka täällä on myöskin useassa puheenvuorossa jo mainittu ja täällä vastalauseissa sekä varsinaisessa mietinnössä, on osa meidän ajatustamme asiakaslähtöisyydestä, jolla palvelua voidaan parantaa. Samoin voidaan kehittää myös monipaikkaista ja joustavaa työskentelyä, millä on merkitystä myöskin tasa-arvon näkökulmasta paitsi työntekijöille niin myöskin palveluiden parissa oleville ihmisille. Digitalisoinnilla voidaan vähentää ihmisten tarvetta matkustaa palveluiden pariin, voidaan helpottaa ihmisten matkustamista työn vuoksi ja toisaalta vähentää toimitilatarpeita. Näin voimme myöskin osaltamme valtiovarainministeriön puolelta vastata hiilijalanjäljen vähentämiseen. Toisaalta pystytään myöskin tehostamaan tuottavuutta.

Kuntien osalta tämän hallituksen päätöksissä on 1,1 miljardin euron lisäys, josta 237 miljoonaa päätettiin jo lisätalousarvion osalta tämän vuoden aikana. Nyt ei enää ole indeksikorotusten leikkausta eikä varsinaisia valtionosuusleikkauksia. Ensi vuonna siirrytään uuteen aikaan tältä osin, ja näin vuonna 20 normaali peruspalveluiden taso nousee 7,1 miljardista 7,4 miljardiin, ja niin kuin äsken valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaoston puheenjohtaja kertoi, 550 miljoonaa tulee varsinaiseen peruspalveluiden valtionosuuteen lisää.

Muutama sana valtionhallinnon puolelta. Meillä on tavoitteena parantaa tuottavuutta mutta ei niin, että henkilöstöä vähennettäisi, ja uskon, että tämä on hyvin mahdollista. Eläköitymisiä tapahtuu, mutta tuottavuutta voidaan parantaa parantamalla koulutusta, miettimällä, miten palveluita hankitaan, miten tutkimusta tehdään, miten meillä on parempaa tietoa, jonka pohjalta päätöksiä sitten valmistellaan.

Digitalisaatioon liittyen valtion puolelle tulee digitalisaation edistämiseen erillinen noin 38 miljoonan euron määräraha, jolla näitä palveluita eri puolille Suomea voidaan tuottaa. Kuntien puolelle tälle vuodelle oli 30 miljoonaa ja ensi vuodelle 40 miljoonaa digitaalisuuden edistämiseen, joka oli hyvin suosittu kuntien puolelta, kun sitä hakua käytiin läpi kahdessa eri vaiheessa, ja nyt sitten ensi vuodelle 40 miljoonaa euroa.

Turvallisuusverkoista, jotka äsken myöskin mainittiin: Me olemme tässä tällä viikolla, tiistaina, tehneet talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa päätöksiä, ja ensi vuonna aloitetaan turvallisuusverkon elikkä Virve-verkon uusiminen. Verkko on ollut tietenkin jo vuosikymmenet toiminnassa ja tarvitsee vaiheen 2. Tähän on myöskin rahoja olemassa.

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

Hankintoihin kiinnitettiin myöskin tässä mietinnössä huomiota, ja nehan ovat nyt uudessa vaiheessa, koska Kuntahankinnat ja Hansel ovat yhdistyneet, ja nyt me olemme aloittaneet Kuntaliiton kanssa sitten myöskin yhteisen Hankinta-Suomi-toimenpideohjelman, jossa varsin laajalla asiantuntijajoukolla eri puolilta tehdään yhteistä strategiaa, mitenkä julkiset hankinnat — jotka ovat merkittävä summa, noin 35 miljardia euroa vuosittain — voidaan nykyistä paremmin ja tehokkaammin käyttää niin, että ne palvelevat myöskin meidän sosiaalisesti ja ekologisesti ja taloudellisesti pohjaavaa hallitusohjelmaa. Tähän tarvitaan myöskin uusi niin sanottu Hilma-ohjelma elikkä se ohjelma, jonka kautta sitten tarjouskilpailuja sieltä laitetaan eteenpäin.

Kuntien osalta ne lisärahat, kun on kerran hallitusohjelmassa sovittu, että 100 prosentin korvaus tulee uusiin ja laajeneviin tehtäviin, on nyt tehty tähän varhaiskasvatuksen — sekä subjektiivisen päivähoiton että ryhmäkokojen — osalta ja myöskin Vaasan sairaalan osalta.

Puhemies! Vastaan mielelläni kysymyksiin ja jatkan nämä muut asiat, jotka jäivät käsittelemättä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia, ja sitten mennään yleiskeskusteluna eteenpäin. Debattiaikaa noin puoli tuntia, olkaapa hyvä.

14.16 Anneli Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia ministerille. Sote-uudistus on välttämätön, tästä me olemme kaikki yhtä mieltä. Sote tehdään ihminen edellä, mikä tarkoittaa sitä, että sote-uudistus käynnistyy panostamalla sisältöihin ja palveluihin. Mutta tämän rinnalla me joudumme tekemään rakenteellisia uudistuksia muun muassa siirtymällä kuntien järjestämisvastuusta itsehallinnollisiin sote-maakuntiin ja rakentamaan siellä isompia kokonaisuuksia. Ja tätä varten hallitus on varannut siirtomäärärahaa 200 miljoonaa euroa maakuntauudistuksen valmisteluun.

Ja nyt kysyn kokoomukselta: Luin kokoomuksen vastalauseita — te ehdotatte, että tältä momentilta vähennetään 100 miljoonaa euroa maakuntauudistuksen valmistelurahoista. Olen todella hämmästynyt, kun olen ymmärtänyt, että te olette myös samaa mieltä, että sote-uudistus täytyy saada tämän hallituskauden aikana tehtyä.

14.17 Petri Honkonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kiitoksia ministerille ja jaostojen puheenjohtajille tästä esittelystä. Todellakin tilannehan on se, että kuntien talous on kurjassa jamassa. Siitä emme mihinkään pääse, ja tästä myös tuolla kunta- ja terveysjaoston kuulemisissa kuulimme terveisiä ja kävimme tätä asiaa hyvinkin perusteellisesti läpi, niin kun mietinnöstä meidän osaltamme ilmenee. Tässä jaoston puheenjohtaja Filatov jo viittasikin tähän kuntien taloudellisen tilanteen helpottamiseen, kuten tilinpäätösteknisesti nämä poistoajat, ja se, miten kunnat ne itse muokkaavat. Ne ovat olleet sellainen pitkäaikainenkin ongelma. Mutta itse ajattelen sillä tavalla, että nyt pitäisi, kuten täällä mietinnössäkin on, etsiä kaikki mahdolliset keinot, jolla me tätä kuntien taloudellista tilannetta voitaisiin helpottaa.

Ja kysynkin ministeri Paaterolta: kuinka ajattelette — kysyin silloin lähetekeskustelussa tästä samasta asiasta ja kysyisin nyt uudelleen — tulisiko meidän edetä tässä asiassa, että näissä poistoissa voisi olla sitä joustoa sitten näin ongelmakuntien kohdalla?

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

14.18 Arto Satonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä edustaja Filatov aloitti erinomaisesti siitä, että 50 kuntaa joutuu nostamaan veroäyriään. Kuntien taloustilanne ilmeisesti on nyt kaikkein huonoin sinä aikana, jona on ollut, vuodesta 1997, sama, nykyinen laskentajärjestelmä käytössä. Sen lisäksi myöskin monet sairaanhoitopiirit tekevät erittäin alijäämäisiä budjettiesityksiä: esimerkiksi Pirkanmaalla 23 miljoonaa, mikä ei voi olla vaikuttamatta kansalaisten palveluihin, ja sen lisäksi valtiokin vielä tekee alijäämäisen budjetin — tämä koko julkinen talous on äärimmäisen huonossa tilanteessa. Ja se on minusta se iso kysymys, mikä meidän pitäisi nähdä tässä. En palaa nyt enää niihin työllisyysasioihin, jotka tässä selvästi odottavat ratkaisuaan, mutta sitten vielä, kun tähän lisätään ne tämän päivän uutiset siitä, mitä työmarkkinoilla tapahtuu — OAJ esitti mahdollisia lakkosuunnitelmiaan, Tehyn osalta puhutaan jo 100 miljoonan euron lisäbudjetista valtiolta, että saadaan palkankorotuksia, niin kysyn: miten te aiotte, kuntaministeri, pitää tämän julkisen talouden hallinnassa?

14.19 Riikka Slunga-Poutsalo ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omassa kunnassani on myöskin seurattu näitä aika epämääräisiä verotuloennusteita pitkin syksyä. Jokainen seuraava ennuste näyttää toisenlaisia tuloja, ja tältä pohjalta kuntatalouden kehittäminen seuraavien vuosien aikana on ollut todella, todella hankalaa. Valtionosuuksien määrä suhteessa tehtäviin on jäänyt kyllä aika tavalla alakynteeseen tuolla kuntapuolella, ja kuntatalous on kuralla muuallakin kuin Lohjalla.

Samaan aikaan investointipaineet sisäilmaongelmaisten kiinteistöjen osalta ovat aivan mittavat, ja sieltä tulee sitten seuraavaksi terveysongelmat ja terveyden puolen hoidon kustannusten nousut. Onko teillä minkäänlaisia suunnitelmia edes täsmäapuun näitten sisäilmaongelmaisten koulukiinteistöjen ja sairaanhoitokiinteistöjen korjaamisen auttamiseksi?

14.20 Raimo Piirainen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omalta osaltani myös kiinnitän huomiota tähän kuntatalouden tilanteeseen ja näihin haasteisiin ennen kaikkea ensi vuoden budjetin osalta. Se on aikalaista arpapeliä ollut, millä tavalla ja minkä tasoiseksi saadaan budjetti valmisteltua, kun verotulojen osalta on ollut tätä heittoa noinkin paljon.

Toisekseen sitten tämä kuntien alijäämä, ja niin kuin meilläkin, Kainuun sotien alijäämä 20 miljoonaa — siinä on kunnilla tekemistä. Tervehdyttämistoimia tehdään ja niin pois päin, mutta kun pitäisi nekin palvelut tuottaa, niin tässä ollaan niin kuin kahden tulen välissä. Ja sen takia toivon, että tämä sote-uudistus nyt sitten lopultakin tulisi ja saatetaan se maaliin nyt tällä porukalla.

Vielä tässä totean tuon brexitin vaikutuksen. Tulli on varautunut 3,3 miljoonan euron lisäyksellä brexitin mahdolliseen tuloon, joka näyttää hyvinkin olevan ajankohtainen. — Kiitos.

14.21 Iris Suomela vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä salissa on hyvin nostettu esiin kuntatalouden tila. Nythän aiempina vuosina tehty heikennykset ovat johtaneet siihen, että tällä hetkellä se, mitä tämä hallitus perinnöksi sai, on hyvin haastavaa. Kuvaavaa on se, että jos eduskunnan päässä päätetään muuttaa verolakeja liittyen siihen, mitä kuntaverosta saa tai ei saa vähentää tai tehdään muita päätöksiä, jotka vaikuttavat siihen kuntaverokertymään, niin se totta kai sitten näkyy siellä kunnissa. Ja kunnathan pystyvät vain päättämään veron tasosta, jolloin rajalliseksi jää sitten se mahdollisuus päät-

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

tää omasta taloudesta, jolloin onkin hyvä, että hallitus on nimenomaan sitoutunut siihen, että mitään päätöksiä ei voida tehdä, joilla joko luodaan reikiä kuntatalouteen tai tuodaan lisää velvoitteita, mutta ei anneta korvaavaa rahoitusta, ja tästä kiinni pitäminen on toki ensisijaisen tärkeää.

Mutta kysyisin kuitenkin toisesta asiasta. Yhä isompi osa kuntien rahoista menee erinäisiin hankintoihin. Tiedetään vaikkapa, että digitaaliset järjestelmät on hyvä hankkia jostain muualta eikä tuottaa omana tuotantona. Miten pidetään huolta siitä, että hankinnat pysyvät aisoissa ja että kuntien hankintaosaamista saadaan kehitettyä, jotta saadaan tehtyä sitä tarkkaa taloudenpitoa, mutta toisaalta hankittua sellaisia järjestelmiä, palveluita, hyödykkeitä, mitä kunnissa palvelujen pyörittäminen vaatii.

14.23 Arto Pirttilahti kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Yhdyn näihin kuntatalouden haasteisiin kanssa. Nämä ovat aika isoja alijäämiä, joita kunnat tekevät tälläkin hetkellä. Tuohon vielä, kun Piirainen otti hyvin esille myös nämä sairaanhoitopiirien alijäämät: Pirkanmaan TAYSin alue taitaa olla kanssa 23 miljoonaa alijäämäinen.

Katsoin tästä nopeasti tuon kohdan ”harkinnanvarainen kuntarahoitus”. Jos se on 10 miljoonaa, niin se ei nyt kovin monelle kunnalle päivää tee niistä asioista. Ja jos katsotaan — nyt kun valtuustot olivat varmaan tällä viikolla useammassakin kunnassa — vielä kaksi kolme vuotta eteenpäin tätä suunnitelmakautta, niin siellä näyttää vielä mustempia pilviä olevan vuodelle 22.

Eli kyllä me tarvitsemme sen sote-uudistuksen. Se on varmasti yksi pohja. Sitä on nyt 15 vuotta harjoiteltu. Meillä on kunnilla palanut paljon energiaa, rahaa ja henkistä voimaa siihen, että sitä on harjoiteltu 15 vuotta. Näkisin sen yhtenä perusteena juurikin, koska kuntien taloudesta noin 70 prosenttia menee siihen soteen tällä hetkellä. Eli toivon energiaa ja vauhtia tähän hankkeeseen.

14.24 Jenna Simula ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhteiskunnan digitalisaation edistäminen on yksi aikamme tärkeimmistä toimista, ja vaikka olemme maailmalakin tunnustettu teknologiyhteiskunta, olemme auttamattoman jäljessä kehityksestä. Meillä ei ole tarvittavia tietoliikenneyhteyksiä, eivätkä nykyiset yhteydet tule riittämään datansiirtomäärän jatkuvasti kasvaessa. Digitalisaatiota tulisi pystyä edistämään kaikilla mahdollisilla tasoilla, mutta yhteyksien puuttuessa myöskään palvelut eivät kehity.

Arvoisa herra puhemies! On todettava, että kunnallisissa ja valtiolisissa digitaalisissa palveluissa ja esimerkiksi tietojärjestelmien hankinnoissa epäonnistutaan aivan liian usein. Kustannukset karkaavat, ja aikataulut venyvät. Millä tavoin hallitus aikoo aidosti edistää digitalisaatiota? Pystytäänkö määrärahat käyttämään tavalla, jolla ne vievät digiyhteiskuntaa eteenpäin? Entä millä tavoin varmistetaan digipalveluiden saavutettavuuden tasavertaisuus asuinpaikasta tai vaikkapa asiakkaan iästä rippumatta?

14.25 Eveliina Heinäluoma sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten tämän salin keskusteluista tulee valitettavan selvästi esille, niin kyllä nämä kuntatalouden ongelmat ja haasteet ovat tällä hetkellä varsin suuret, ja sekin on tuotava esille, että haasteet ovat vain lisääntyneet kevään 2019 arvioista. Ja kuten täällä on todettu, niin menojahan kasvatetaan sote-puoli ympäri Suomea. Kiitän kuitenkin ministeriä nopeasta reagoinnista näiden syksyn kuntalisien osalta, jotta iso katastrofi pystyttiin syksyn osalta välttämään. Siitä kiitos ministeri Paaterolle.

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

Taloudelliset haasteet eivät kosketa pelkästään suuria kaupunkeja vaan yhtä lailla pieniä kuntia, ja tämä on mielestäni tärkeä huomio: myös suuret kaupungit ovat tässä tilanteessa isojen haasteiden edessä, erityisesti kun kyseessä on palveluihin varautuminen ja investointitarpeisiin varautuminen. Kysyisinkin ministeriltä, miten ministeri ottaa huomioon omassa työssään nämä suurten kaupunkien investointitarpeet esimerkiksi nyt tämän sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä.

14.27 Johannes Yrttiaho vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Tässä on keskusteltu kuntien taloudesta ja sen heikosta tilasta. Tietysti koko julkistalous on ongelmassa, pitkälti johtuen veropolitiikasta. Tässähän on pitkään noudatettu sellaista vero- ja maksupolitiikkaa, joka on hyödyttänyt yrityksiä ja työnantajia, nimenomaan pääoman omistajia ja työnantajia. Yritysten ja työnantajien saamat erilaiset hyödyt kuluneella kymmenvuotiskaudella ovat jopa 22 miljardia euroa. Siinä on yhteisöveroale, Kela-maksun poisto, kiky-sopimuksen toimenpiteitä. Osingot ovat kasvaneet kuluneen viiden vuoden aikana 16,5 miljardista 23 miljardiin euroon. Pörssiyritysten — 60 suurimman — osingot olivat 13,5 miljardia, ihan viime vuosina parin miljardin kasvu niissäkin. Kysynkin, eikö [Puhemies koputtaa] verotuksen suuntaaminen pääomiin — näihin kasvaviin pääomiin, joita Suomessa on — olisi kestävä ratkaisu julkistalouden haasteisiin.

14.28 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä valiokunnan mietinnössä on hyvällä tavalla nostettu esille se, että kuntakenttää tällä hetkellä erityisesti rasittaa se, että sote-uudistuksen aikataulusta ei ole tietoa. Monissa kunnissa on tehty todellakin niitä alibudjetoiteja tai sitten vimmaisesti investoitu omiin terveyskeskuksiin ja vanhuspalveluihin, koska ei ole tietoa siitä, siirtyvätkö nämä sitten maakunnalle ja karkaako se ainut terveysasema sieltä omasta kotikunnasta.

Toinen asia, mikä tässä on hyvin nostettu esille, on tämä eriytymiskehitys, mitä kunnissa tällä hetkellä tapahtuu. Olen tyytyväinen siitä, että hallitus aikoo tällaisen tilannekuvan valmistella, ja todennäköisesti jo tuossa alkuvuodesta olemme sen saamassa, koska tällä hetkellä 88 kuntaa hakee tätä harkinnanvaraista avustusta. Olisinkin kysynyt ministeriltä: miten tästä oikein selvittää, kun ymmärtääkseni sitä rahaa ei kuitenkaan kovin paljoa ole, että miten näitä kuntia pystytään auttamaan?

Ja sitten se hätkähdyttävä asia, että viidenneksellä kunnista syntyvyys on alle 20 lasta per vuosi. Ja tämä, jos mikä, tulee vaikuttamaan [Puhemies koputtaa] siihen kuntien tulevaisuuteen, ja tässä tarvitaan pitkäjänteistä väestöpolitiikkaa.

14.29 Mari Holopainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja, puhemies! Kuntien talouden kannalta ei voida pelkästään leikata menoista, vaan pitää huolehtia myös tulopohjasta. Ja tällä viikolla myös Suomen Pankki muistutti siitä, että Suomen tuottavuuskehitys on ollut hidasta viimeiset 10 vuotta. Kaikissa asiantuntijakuulemisissa kautta linjan talousvaliokunnassa olemme kuulleet siitä, kuinka Suomen tulisi panostaa osaamiseen, tuotekehittämiseen ja innovaatiopolitiikkaan, jotta me pärjäämme myös jatkossa. Meillähän on kaikki edellytykset, ja meidän täytyy nyt, tämän eduskunnan ja tämän hallituksen täytyy tehdä se valinta, että aiommeko me kuroa tätä tuottavuuskehitystä vai emmekö me aio. Se vaatii kyllä sitä, että me lisäämme koko Suomessa, mutta myös Uudellamaalla aloituspaikkoja, koska myös kyseinen Suomen Pankki muistuttaa siitä, että edelleen erittäin paljon koulutuksella pystytään vaikuttamaan siihen, että ihminen työllistyy. [Puhe-

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

mies koputtaa] Se on erittäin hyvä investointi edelleen ihan joka puolella Suomea. Tämä tarjoaa niitä mahdollisuuksia parantaa meidän kuntiemme taloutta. Mutta se tarkoittaa sitä, että kun hallitus tekee investointipäätöksiä, [Puhemies koputtaa] niin ne investoinnit kohdistuvat osaamiseen.

14.30 Ari Koponen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Väestön ikääntyminen tulisi nähdä mahdollisuutena eikä uhkana. Mitä toimia hallitus aikoo tehdä, että ikääntyviä ihmisiä saadaan pidettyä pidempään työelämässä? Moni haluaisi jatkaa työntekoa eläkkeelle päästyään ja näin parantaa myös kuntataloutta.

14.31 Piritta Rantanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuntien näkymät ovat todella haasteellisia: rakentamisen tarve vähenee ja investointien kasvu pienenee, maailmankauppa hidastuu ja vienti hidastuu. Näillä on väistämättä myös merkitystä kuntien talouteen, ja ne ovat työllisyyden näkökulmasta erittäin haitallisia merkkejä. Eläkeläisten määrä kasvaa ja kuntien ja kuntayhtymien velan määrät kasvavat siinä samassa. Päätökset olisi tehtävä vastuullisesti myös kunnissa, ja kysymys kuuluukin, kuinka voimme viedä tätä viestiä paremmin myös kuntien päättäjille tästä kokonaistilanteesta.

Ja toinen asia, johonka ministeri Paatero tässä puheessaankin viittasi, eli hiilijalanjälki ja ilmastomuutos: Kaupungistuminen ja rakentaminen ovat niitä asioita, jotka tätä hiilijalanjälkeä merkittävästi kasvattavat. Meillä on tässä semmoinen ristiriita, että me yhtäältä annamme aravalainoitusta kaupungistumisen edistämiseen ja toisaalta annamme myös purkuavustusta aravalainojen purkamiseen väestöä menettävistä kaupungeista. [Puhemies koputtaa] Mitkä ovat niitä hallituksen käytännön toimia väestöä menettävien kuntien tilanteen parantamiseksi?

14.32 Hanna Huttunen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten täällä salissa on yksituumaisesti todettu, tämän hallituskauden tärkeimpiä asioita on saada sote vihdoin maaliin. Tulen itse tuolta Pohjois-Karjalasta, missä meillä rakennettiin tätä Siun sotea, ja nyt useamman vuoden jälkeen voidaan todeta, että ei se kuntayhtymämallilla toimi paljoakaan paremmin. Elikkä nyt siellä on ongelmia sekä kunnat että Siun sote, joten odotamme kovasti tätä uudistusta vietäväksi eteenpäin.

Kuntia ei kyllä voida moittia. Ne ovat mielestäni toimineet ihan ympäri Suomen tosi vastuullisesti, perustaneet tulevaisuustyöryhmiä ja taloustyöryhmiä ja varmaan tekevät kaikkensa, että tulevat selviämään. Mutta toisaalta kuntapäättäjillekin varmaan tulee sitten epätoivo jossain vaiheessa, ja tämän talon suuntaan kyllä katseet kohdistuvat.

Täällä edustaja Honkonen muun muassa otti esille tämän poistoasian ja alaskirjausasian, ja olisin saman halunnut kysyä ministeriltä, koska se on monesti kunnassa tuplaongelma: sinne joudutaan investoimaan kalliilla uusi koulukiinteistö tai terveyskiinteistö ja samanaikaisesti tehdään miljoonapoistot tai alaskirjaukset. Onko tähän tulossa millä aikataululla helpotusta? Tämä olisi semmoinen nopea ratkaisu sinne kuntiin, ainakin tilapäisesti, ennen kuin päästään sinne soteen sitten vihdoin ja viimein.

14.33 Tiina Elo vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten täällä on todettu, monessa kunnassa on tänä syksynä tehty kipeitä päätöksiä, kun on hyväksytty ensi vuoden talousarvioita. Kuntatalous on ahdingossa, ja se tarkoittaa karuja leikkauksia asukkaille tärkeistä palveluista, juuri niistä palveluista, mistä me täällä lakeja säädämme.

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

Verotulojen kasvu on ollut tänä vuonna 900 miljoonaa euroa heikompaa kuin vielä keväällä arvioitiin, ja uusi huolestuttava ilmiö on, että myös elinvoimaiset kasvukaupungit tekevät negatiivista tulosta. Esimerkiksi voimakkaasti kasvavassa omassa kotikaupungissaani Espoossa väestönkasvu ei tarkoita enää samalla tavalla verotulojen kasvua kuin ennen. Ja kun investointipaineet ovat varsin kovat, niin kaupunki velkaantuu huolestuttavaa tahia.

On todella tärkeää, että kuntien tilannekuva nyt arvioidaan huolella ja että se tehdään nimenomaan kuntien erilaisuus huomioiden. Myös kuntien valtionosuus uudistusta olisi tarkasteltava uudelleen, sitä, miten se huomioisi paremmin myös kasvukaupunkien haasteet. Kysynkin, onko tämä näkökulma huomioitu tässä kuntien tilannekuvan arvioinnissa.

14.34 Matti Semi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kunnat ovat erittäin pahassa taloudellisessa tilanteessa tällä hetkellä. Se pitkälti johtuu myös siitä, että edellisellä kaudella jäädytettiin nämä kuntien valtionosuudet eivätkä nämä valtionosuudet päässeet silloin suurenemaan yhtään. Toinen asia sitten: vaikka työllisyys parani, niin kuntien verotulot eivät kasvaneet. Siinä on joku semmoinen ihmeellisyys, mikä viime kaudella jäi mietityttämään, että mikä meni pieleen siinä pahemmin.

Mutta sitten isoihin haasteisiin, tähän soteen. Viime kaudella viriteltiin sitä omaisuuden siirtoa. Jäin miettimään, että miten tällä kaudella hoidetaan fiksusti ja viisaasti tämä omaisuuden siirto, koskien myös kiinteää omaisuutta ja myös tätä irtainta omaisuutta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Sitten neljä debattipuheenvuoroa ja ministerille viisi minuuttia.

14.35 Arto Satonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos vielä puheenvuorosta. Otan esille sellaisen asian, että kun vähän mennään syvemmälle tuohon kuntatalouteen ja sosiaali- ja terveystalouden kustannuksiin, niin valitettavasti ei jaksa uskoa ihan siihen, että tämä asia ratkaistaan pelkästään sote-uudistuksella, vaikka se tärkeä onkin.

Olen katsonut myös oman kotikuntani ja monien lähialueiden kuntien näkökulmasta tätä tilannetta. Se on tietysti itsestään selvää, että ikääntymisestä aiheutuvat menot kasvavat ja meidän täytyy vanhukset hoitaa kunnialla. Mutta jos te katsotte myös, mitä muuta on tapahtunut, niin siellä on huostaanottojen määrä kasvanut, siellä on huumeongelma kasvanut, siellä on nuorten syrjäytymistä, siellä on monenlaista erilaista. Eli siis palvelutarve ja myöskin niiden palveluiden hinta kasvavat merkittävästi. Ne kasvavat paljon nopeammin kuin kuntien tulot, ja siitä seuraa väistämättä silloin ongelmia sinne kuntatalouteen — ja todella mittavia ongelmia. Eli tässä yhteiskunnassa on monta asiaa, mitkä pitäisi saada kuntoon.

14.37 Pasi Kivisaari kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuten useassa puheenvuorossa on todettu, kuntien taloudet ovat monenlaisten haasteiden edessä. Tulot ja menot eivät ole tasapainossa, eikä tällaisia padottuja investointitarpeita voida enää viivyttää. Palvelutarpeet, erityisesti sotessa, luovat totta kai kasvavia menopaineita, ja kuntien taloudelliset erot kasvavat. Yhdessä kaikki nämä luovat haasteen, josta on puhuttu valitettavan vähän: asukkaiden välinen yhdenvertaisuus.

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

Kysyisin: onko hallituksella suunnitelmia mieltä näihin keinoja tilanteessa, missä ehkä ensi vuotta ennakoidaan kenties paremmaksi mutta isojen ongelmien ääressä ollaan jo vuonna 2021?

14.38 Iris Suomela vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Satonen nosti esiin tärkeän asian, sen miten saataisiin huolehdittua väestön työkyvystä ja hyvinvoinnista. Ne kun ovat kuitenkin talouden perusjalka. Sieltä ne julkiset varat ja verotulot tulevat.

Tämähän on haaste, jonka hallitus käsittelee laaja-alaisesti. Kun puhutaan alentuneesta hyvinvoinnista ja työkyvystä, niin merkityksellistä on esimerkiksi mielenterveyspalveluihin panostaminen, etenkin matalan kynnyksen mallin kehittäminen. Meillä tällä hetkellä on valitettavan voimakas painotus siihen tilanteeseen, kun ongelmat ovat ehtineet jo pahentua. Tiedetään, että monissa kunnissa on hyviä malleja niihin matalan kynnyksen palveluihin. Nyt niitä lähdetään tunnistamaan, kehittämään ja viemään maanlaajuisiksi.

Sama pätee myös fyysisen terveyden edistämiseen. Tiedetään, että kävelyyn, pyöräilyyn, harrastustoimintaan, muuhun arjen terveellisen elämäntavan ylläpitämiseen panostaminen kannattaa. Tämäkin on sellainen, mitä hallitus pyrkii läpi kuntien levittämään. Nythän haasteena on se, [Puhemies koputtaa] että säilytetään edelleen kunnissa vahva kannustin panostaa tähän ennaltaehkäisyyn, vaikka vastuu niistä sote-palveluista onkin tarkoitus siirtää maakunnille. Mutta uskon kyllä, [Puhemies koputtaa] että kunnissa tahtoa löytyy itsestään, koska totta kai kaikkien tärkeä tavoite on pitää huolta ihmisten hyvinvoinnista, ja se on varmasti laajasti tunnistettu itseisarvo joka tapauksessa.

14.39 Tarja Filatov sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä muutama oma pohdinta tuon alkuesittelypuheenvuoron jälkeen.

Kun katsotaan tuota henkilöverokertymää, joka laahaa todella jäljessä parisen miljardia — samaan aikaan meillä on vaihdellut aika paljon se, miten ollaan menty plussalle tai miinukselle yhteisöverokertymässä ja henkilöpuolella — kun kuitenkin meillä työllisyysaste on noussut viimeisten vuosien aikana, niin herää kysymys, että voiko tämä kaikki johtua verojärjestelmän muutoksesta tai tulorekisteristä. Vai onko täällä sisällä jotakin sellaista rakenteellista, joka liittyy meidän työelämän muutokseen? Sen vuoksi oikeastaan toivoisin, että tehtäisiin sitä analyysia, että miten tämä työn muutos vaikuttaa esimerkiksi kunta-verokertymään ja valtion verokertymään, koska nuo alarajat ovat hyvin erilaisella tasolla. Jos meillä nyt tekee samaa työtä useampi ihminen, se näyttää hyvältä työllisyysasteessa, mutta se saattaa meidän verojärjestelmässämme tuottaa valtiontalouden näkökulmasta heikkomman tuloksen kuin toisinpäin, koska tulonsiirrot ovat kovemmin verotettuja kuin työ. Eli tässä on monta sellaista muutosta, jotka eivät ikään kuin tällä hetkellä sovi toisiinsa. Työllisyys on parantunut, silti verotuloissa on isoa aukkoa. [Puhemies koputtaa]

Kun mietitään tätä kunta- ja valtiontalouden näkökulmasta, niin mielestäni kuntaministeri voi olla ylpeä budjetista kuntatalouden näkökulmasta, koska se todella tuo helpotusta vaikkapa tähän vuoteen. [Puhemies koputtaa] Mutta se ei tarkoita sitä, että kunnissa talous olisi kovin paljon helpommassa asemassa, koska kustannukset kasvavat ja koska se oma verotulopohja on heikentynyt.

14.41 Kuntaministeri Sirpa Paatero: Arvoisa herra puhemies! Tämä verotuskysymys on kyllä kinkkinen, koska kun kuitenkinhan meillä on sovittu, että jos valtion puolelta teh-

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

dään verotukseen muutoksia elikkä vähennyksiä ja muuta, niin ne korvataan veroperustemuutoksilla kunnille, ja näin on tehty, mutta siitä huolimatta kuntien verotulot ovat jääneet pahasti jälkeen. Meillä oli tässä hallituksen iltakoulu, jossa tätä myöskin käytiin läpi ja päätettiin pureutua vähän vielä enemmän sisälle sinne, koska meillä tällä hetkellä noin 40 prosenttia ihmisistä ei maksa kuntaveroa, ja se johtuu siitä, että se raja ansiotulossa on noin 15 000 euroa ja eläketulossa 11 000 euroa ja ne, jotka elävät pääomatuloilla, eivät maksa mitään, ja sen takia tämä kuntien verotulopohja heikkenee.

Tämä kysymys pääomatuloveron osuudesta myöskin tänne kuntaverotuksen puolelle on aina silloin tällöin ollut esillä, mutta tähän mennessä on todettu, että kun se kohdistuu myöskin kunnittain hyvin epätasa-arvoisesti — koska meillä on kuntia, joissa ei ole paljon pääomatuloilla eläviä ihmisiä, ja toisia, joissa on, ja useimmiten niissä, joissa on, on kuntien talous muutenkin paremmassa kunnossa — niin siihen tarvittaisiin aikamoinen tasausjärjestelmä.

Tähän samaan kysymykseen jatkan valtionosuusjärjestelmästä, josta myöskin tuli kysymyksiä. Elikkä kun meillä nyt tämä sote-uudistus on tulossa, niin tietenkin siinä kohtaa on pakko myöskin arvioida kuntien valtionosuusjärjestelmä uudestaan, ja siellä samanaikaisesti myöskin katsotaan sitten tätä kasvukaupunkien tilannetta, että onko olemassa sitten... Joskus aikanaan on ollut olemassa erilliset investointiavustukset tässä valtionosuuden lisänä, mutta tällä hetkellä niitä ei ole, vaan on yksi valtionosuusjärjestelmä. Tämä valtionosuusjärjestelmä tulee käytäväksi läpi siinä kohtaa, kun sote-uudistus on olemassa.

Tämä Kiljusen kysymys sote-rakenteen rahoista: meillä on siitä siis asetusluonnos olemassa jo, ja toivon, että heti vuoden alusta kuntiin ja alueille lähtee hakuun tämä 211 miljoonaa euroa, joka se oli kokonaisuudessaan, ja josta on nyt jo osa käytetty. Emme ole siis vähentämässä sieltä 100:aa miljoonaa.

Poistoista ja alaskirjauksista on keskusteltu monta kertaa. Kävimme hyvän keskustelun seutukaupunkiverkoston kanssa tässä ihan muutama viikko sitten ja päätimme yhdessä miettiä, mitä kaikkia keinoja on, koska kunnat ovat tästä myöskin erimielisiä. Osa kunnista on sitä mieltä, että se on kuntien tasa-arvon kannalta ihan mahdoton tilanne, että joillekin kunnille annettaisiin tämä mahdollisuus poistoihin tai eri tavalla alaskirjauksiin ja toisille kunnille ei, ja sen takia kunnat eivät siitä välttämättä tykkää. Toinen asia on se, että se olisi kuitenkin vain lyhytaikainen helpotus. Tiedän, että sitä on ollut pohdinnassa, mutta meillä on ollut pohdinnassa myöskin mahdollisesti muita, ovatko ne mahdollisia purkuavustuksia tai jotain muita, mutta tällä hetkellä näitä ei ole vielä käyty kokonaisuutena läpi.

Hyvä kysymys tietoliikenneyhteisistä Simulalta. Tähän olemme LVM:n kanssa yhdessä pureutumassa niin — ovat ne verkot varsinaisesti nyt sitten maahan kaivettuna kaapelina tai sitten tulevaisuudessa 5G:nä — että kaikissa kunnissa, kaikilla alueilla on mahdollisuus myöskin tähän monipaikkaiseen työskentelyyn ja digitaalisiin palveluihin, mikä on ollut tavoitteena, mutta se ei ole mahdollista, jos ei meillä näitä verkkoja ole. Tätä yhteistyötä tehdään LVM:n kanssa, ja nyt Timo Harakka aloitti siellä.

Tästä tilannekuvasta, mihin todellakin vuodenvaihteessa Heinäluoma kiinnitti huomiota, saadaan tarkempi tieto kunnittain, koska meillä on isossa kuvassa tietoa näiden 311 kunnan osalta niin, että kaikkein hankalimmassa tilanteessa ovat ne, mihinkä Sari Essayah viittasi, joissa syntyvyys on hyvin alhainen. Monet niistä ovat näitä kuntia, joissa on alle 6 000 asukasta. Niissä esimerkiksi korotuspaine kuntaveroon on 3 prosenttia useimmissa, mutta tämä ei ole koko totuus, koska jotkut siellä kuitenkin pärjäävät. Pureutumista näihin vähän tarkemmin tarvitaan, ja sen jälkeen voidaan mennä siihen, mitä ne tarkemmat toimenpiteet

Underpunkt i budgeten PR 85/2019 rd

voivat sitten olla. Helppo keino siihen, mitenkö kunnat tulevaisuudessa pärjäisivät paremmin, olisi se, että meillä, valtiolla olisi lisää rahaa paljon, mutta kun me olemme kerran sopineet, että koko julkinen talous on 2023 tasapainossa, ja tämä kuntatalous on osa valtiontalouden tasapainovaatimusta, niin se on tiukkaa ja vaatii kyllä vastuullista päätöksentekoa meiltä kaikilta kuntapäätäjiltä. — Kiitos.

Förste vice talman Antti Rinne: Debatten och behandlingen av ärendet avbryts och fortsätter senare under detta plenum.

Riksdagen avbröt debatten klockan 14.46.

Riksdagen fortsatte debatten klockan 00.07.

Andre vice talman Juho Eerola: Nu fortsätter den allmänna debatten om huvudtitel 28 som avbröts tidigare under detta plenum.

Janne Heikkinen saml: Pahoittelut, puheenjohtaja. [Puhemies: Puhemies!] — Puhemies. Ilta alkaa olla pitkällä. — En valitettavasti nyt löydä sitä tähän asiakohtaan laadittua puheenvuoroani, joten jätän sen siksi käyttämättä.

Ingen fortsättning på debatten.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten och avbröt behandlingen av huvudtiteln.